

סקר ארכיאולוגי

ציורי-סלע עתיקים בנגב המרכזי

מאת ע. ענתי

בסיוור שנערך בנגב המרכזי בחודש אפריל ש. ז. על-ידי המחלקה לגיאוגרפיה של האוניברסיטה העברית, בהנהלת ד"ר ד. עמירן, ובו השתתף גם המחבר, נתגלו ציורים אחדים חרותים על-פני הסלע, ובצדם כתובות נבטיות אחדות. בחודשים שלאחר אותו סיוור, ערך המחבר עוד כמה סיוורי-סקר באיזור, מטעם מחלקת העתיקות של הממשלה, ועמו מר י. קליין וכמה מתלמידי האוניברסיטה העברית, וגם כמה מחברי שדה-בוקר. בסיוורים אלה נתגלה שפע של ציורים חרותים, שהיו מפוזרים על-פני שטח נרחב למדי, ומרכזם הר הנגב: מנחל צין בצפון-מזרח עד הגבול המצרי בדרום-מערב. הם נמצאו קבוצות קבוצות, על-פי רוב בשיאי הגבעות.

חוץ מיחידים מועטים שבהם, כל הציורים חרותים על אבן דולומית מכוסה פאטינה מדברית שחורה. מלאכת הציור עשויה על-ידי הקשה באבן מחודדת. בהקשות אלו נשברה הפאטינה השחורה ונחשף צבעה הפנימי הבהיר של האבן: על-ידי כך יצא גם חילוף נאה של החקיקות הבהירות כנגד הצבע הכהה של כלל השטח. היום שוב כוסו חקיקות אלו בפאטינה, שעוביה וצבעה משתנים מציור לציור.

הציורים רובם מתארים דמויות של חיות, ובייחוד מרובים תיאורי היעלים, ובשליבים מסויימים אנו מוצאים גם תיאורים הרבה של דמויות אדם. לשלב אחד אופייני ריבוי הגמלים, הסוסים והרוכבים. ראויים לציון תיאורי מחזות מועטים המורכבים מציורים שונים. הם מתארים בעיקר ציד ודור-קרב.

הציורים עשויים בסגנונות שונים, ופעמים הרבה אנו מוצאים על אבן אחת ציור על גבי ציור, והם שונים זה מזה בסגנונם. שנים מן הסגנונות האמנותיים באים בדרך קבע בצדן של כתובות — האחד בצדן של כתובות נבטיות ותמודיות, והשני בצדן של כתובות ערביות קדומות, ועל-ידי כך יש בידנו לקבוע את זמנם בדרך ודאי. הסגנונות האחרים רובם אין אנו יכולים אלא לקבוע שקדומים הם או מאוחרים לסגנונות שזמנם ידוע לנו.

בתוך מערה שבואדי רמליה נמצאו חריתות מלאכותיות השונות בטבען ובטכניקה של עשייתן משאר כל הציורים החרותים בסלעים בשטח פתוח. מבחינים אנו כאן בתיאור סכימתי (סגנון I) של אדם מימין, ומשמאלו חריתה סגלגלה וקווים אחרים שאפשר מצטרפים הם לציור חייה בעלת קרניים (ציור I, לוח י"א, 1). הציור כאן שיעוריו שונים בתכלית משאר כל הציורים שנמצאו; אורכו הכולל מגיע כדי שני מטרים, והחריתה עמוקה ורחבה הרבה יותר מבשאר הציורים. מכוח פעולת הזמן וגורמים אקלימיים נישופה החריתה מבפנים.

בתוך המערה ובסביבתה הקרובה נמצאו כלי-צור מהתקופה הפאליאוליתית
התיכונה והעליונה, ואף חרסים מראשית תקופת הברונזה התיכונה, וחרסים



ציור 1

הליניסטיים, רומיים וביזנטיים. לא הרחק ממקום זה נמצא אתר שבו שרידים
מתקופת הברזל. כיוון שלא נתגלו עד עכשיו באיזור זה שום שרידים מחוץ לתקופות
הנ"ל, יש לשער שגם החריטות שתוארו שייכות לאחת התקופות הללו. לפי הטכניקה
של מלאכתן יש מקום להשוות חריטות מועטות אלו לציורים הקדומים שנמצאו
בקילוא¹ (ובלוב²). מציאה זו מבודדת יותר מדי שנוכל להסיק ממנה מסקנות ודאיות,
אבל היא פותחת פתח לתקווה שבהמשך החיפושים יתגלה באיזור זה חומר אמנותי
פריהיסטורי עשיר יותר.

כל הציורים האחרים הם, כאמור, שונים בטבעם מאלה שתוארו, והם שייכים
לתקופה היסטורית מתקדמת למדי. בסגנונות שאנו באים לתארם, אורכו של כל
ציור הוא מן 10 עד 40 סנטימ'. הסגנון הקדום ביותר (סגנון II) של החריטות בסלעים,
שנמצאו כאן, יש בו נטייה להדגיש את ערך השטח ולבקש צורות עגולות. ראוי
לתשומת-לב מיוחדת תיאור של חיות אחדות שבא על אבן אחת, ובכולן בולטת
הנטייה לציור צורה מסוגנת של C, בעיקר בין שני זוגות הרגליים ועל הגב, (ציור
2, לוח י"א, 2); כאן וכאן צוינו ארבעת הרגליים של החייה, אבל פעמים הרבה יותר
צויין כל זוג רגליים בקו אחד בלבד.

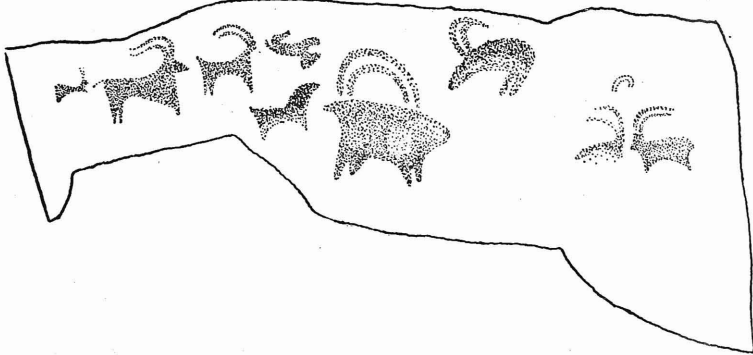
בתקופה מאוחרת יותר צויירו על אותה אבן שלושה יעלים בסגנון סכימתי
שונה בתכלית (ציור 4). בכמה אבנים הציורים המאוחרים מכסים את הציורים הקדור
מים, וצבע הפאטינה שלהן בהיר הרבה יותר. הציורים שבסגנון זה, שנתגלו על-ידי
המחבר באיזור הנידון, וגם על-ידי חוקרים שונים בעבר-הירדן ובסיני, מלווים
כתובות נבטיות ותמודיות. ליד האבן הנידונה נמצאה אבן שנייה, ועליה כתובת נבטית
וציורים אחרים, ובכללם יעל מאתו סוג (לוח י"ב, ד). גם צבע הפאטינה אחד הוא
בציורים הסכימטיים ובכתובת הנבטית.

את זמן ציורם של היעלים הסכימטיים וחריטות הנבטית אפשר לקבוע

1) Horsfield, Glueck, Prehistoric Rock-Drawing in Trans-Jordan, *AJA* XXVII, 3, p. 381 ff., pl. XL, f.; Rhotert, *Trans-jordanien*, 1938, pl. 19,24 etc.

2) P. Graziosi, *L'arte rupestre della Libia*, Napoli 1946; *The Illustrated London News*, June 26, 1954, p. 1096 ff.

בסוף התקופה ההליניסטית או בתחילת התקופה הרומית. הבדלי הפאטינה באבן שתוארה, רומזים כנראה שהסגנון II זמנו קודם לתקופה ההליניסטית.



ציור 2

לצערנו ההשוואות לחריתות שנמצאו מחוץ לגבולות הנגב אינן מסייעות בידנו לקבוע זמן מדוייק יותר לסגנון זה. בחצי-האי ערב נמצאו ציורים דומים, בעלי אותו סגנון, ושם הרמז היחידי לזמנם, שעליהם באה כתובת מן המאה השביעית לסה"ג. ההבדלים בפאטינה גיכרים בין הכתובת לבין הציורים, ולכן משער רוא שהציורים קדומים הרבה יותר.³⁾

דמיון רב אנו מוצאים בין קבוצת חריתות זו לבין קבוצת חריתות קטנה שנמצאה בקילוא⁴⁾. שם נקבע, שהציורים מאוחרים לתקופה הפריהיסטורית וקדומים לתקופה הרומית. הוזה אומר, שהתחום הכללי של הזמן שווה בכל שלושת מקומות הממצא, אבל לפי שעה אין דרך להפליג יתר על קביעה כללית זו. חריתות בעלות סגנון דומה ידועות גם מצהרה, ושם משייכים אותן לתקופת הברונזה⁵⁾.

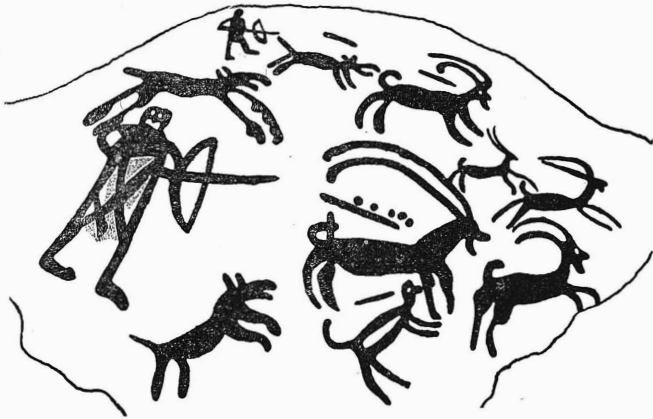
סגנון אחר (III) ריאליסטי יותר ומלא תנועה וחיים, מציאנו בציורים של חיות אחדות ומחזה ציד (ציור 3, לוח י"א, ד). אין בידנו כל רמז ממשי לזמנו של סגנון זה, ואנו מבקשים לתארו דווקא כאן, לפי שבו נתאחדו קווי האופי של הסגנון II שתואר למעלה והסגנון הסכימתי (IV) של הציורים שבצדן של הכתובות הנבטיות והתמודיות, שנתארן לאחרי-מכן. במחזה הציד אנו רואים, שהאנשים משתמשים בקשת ומסתייעים

3) B. Rowe, Two Groups of Rock Engravings from the Hijaz, *JNES* 1950, I, p. 8 ff.; pl. Ia.

4) Rhotert, *Transjordanien*. Taf 24; S. 216, 1.

5) Prince Kemal el Dine et M. H. Breuil, Les Gravures rupestres du Djebel Ouenat, *Revue Scientifique*, 25 Fevrier 1928, pp. 1—15, Fig 51,52 etc.; D. Newbold, Rock-pictures in the Lybian Desert, *Antiquity* II, 1928, p. 261—291, pl. 2.

בכלבי-ציד. לבושם משונה למדי ונראה כעין לבוש עורות. שלא כסגנון הקודם צויר כאן ארבע הרגליים בדמויותיהן של כל החיות, והפירוט מגיע עד כדי ציור זקן ועין של היעלים. בריחוק של מאה מטרים לפי ערך מן הציור הזה נמצאת כתובת נבטית שלה פאטינה בהירה יותר. קשה בכל זאת לראות בנסיבה זו רמז לזמן הציור, מאחר שהכתובת פונה לכיוון אחר, ועל-כן היתה מידה אחרת להשפעות הטבעיות שהשפיעו עליה, כגון השמש והרוח. גם בקילוא נמצאו ציורים אחדים בעלי סגנון דומה, וגם שם קביעתם הכרונולוגית כללית ביותר⁶.



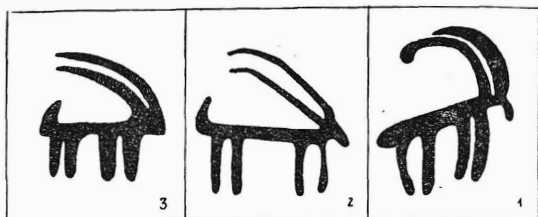
ציור 3

קביעה מדוייקת יותר אפשרית בציורים שבסגנון הסכימתי, שבצדם הכתובות הנבטיות והתמודיות (סגנון IV). סגנון זה הוא קווי, הגוף, הקרניים, הרגליים של החיות, וכן פרטי שאר הציורים, תוארו לרוב בקו אחד. ציורי שלב זה הם קטנים יותר מן הקודמים, והממוצע של גודלם הוא 10—20 ס"מ.

ברובם המכריע של הציורים תוארו יעלים, אבל מצויות גם דמויות של חיות אחרות, וגם קצת דמויות בני-אדם, אף הם צורתם סכימתית ומסוגננת. בשלב זה: אנו מוצאים מאות ציורים הדומים ביותר זה לזה, ונראה כאילו נוהגים היו סימנים מוסכמים שמתארים את הנושאים השונים. היעל מתואר לרוב עם קרניים מופרות מעוגלות, המתקשרות כמעט אל זנבו הקטן המתרומם כלפי מעלה. הרגליים מתוארות על-ידי ארבעה קווים מקבילים וישרים (ציור 4). גם בתיאורי האדם הצורות הישירות והמעוגלות משתלבות, ופעמים הרגלים והידיים מחוברות אלו לאלו על-ידי שהן עושות עיגול מעל לראש או מתחת לגוף (ציור 5). בסגנון זה נשתמרה כמות מפתיעה של ציורים שמניינם מגיע למאות ולאלפים. אפשר לומר, שבאזורים מסויימים כמעט כל אבן חלקה הנוחה להריתה, מכוסה ציורים השייכים לשלב סגנוני זה.

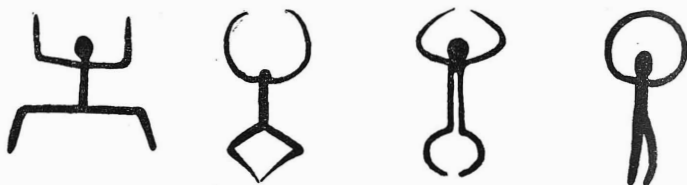
6) Rhotert, *Transjordanien*; S. 216, 2 etc.

זוהי גם אחת משתי התקופות, שידעו האמנים הקדומים את מלאכת הכתיבה. הכתובות הנבטיות והתמודיות קובעות לסגנון זה את תחום הזמן של סוף התקופה ההיליניסטית והתקופה הרומית. התיחום המדויק קצת יותר, המתקבל על הדעת, הוא בין המאה הראשונה לפסה"ג ובין המאה השלישית לסה"נ. לאחר הזמן הזה נמשך אותו סגנון בקוויו הכלליים, אבל הוטלו בו שינויים שעוד נדון עליהם במה שיבוא.



ציור 4

ויש משום עניין בדבר, שזו היתה תקופה של פריחה כלכלית גדולה בקרב שבטי הערבים שבאיזור זה, עקב התפתחות המסחר והתנועה בדרכי הנגב והתפתחותו של היישוב בכלל. הסקר הארכיאולוגי מראה עלייה מרובה בצפיפות האוכלוסים בנגב,



ציור 5

שלא היה כמותה בתקופות קדומות. ריבוי הכתובות מעיד, שבעלי הציורים עמדו במדרגה תרבותית גבוהה למדי וידעו קרוא וכתוב (ולכל הפחות ידעו לכתוב את שמם וכמה מלות של ברכה מקובלות). וכנגד זה האמנות מתקופה זו מסוגנת ומתנוונת לעומת השלבים שקדמו לה, ואף לעומת השלבים שבאו לאחריה.

סגנון זה היה נפוץ בסיני⁷, בעבר־הירדן⁸, בחצי־האי־ערב⁹, בסוריה¹⁰,

7) דרך משל: J. Bonyssonie, *Revue Anthropologique* XXXIV, 1924, p. 350 ff.,

8) Rhotert, *Transjordanien*. pl. 25, 7,9.

9) Jaussen et Savignac, *Mission archéologique en Arabie*, 1914, Vol. II pp. 34-125. et Atlas, pl. X etc.; Caton-Thompson, *The Tombs and the Moon Temple of Hureida (Hadhramaut)*, Oxford 1944, pls. LXIX-LXX.

10) Dussaud, Macler, *Voyage archéologique au Safa et dans le Djebel ed-Druz*, Paris 1901, pls. V etc.

בלוב¹¹) ובשאר האזורים המדבריים והמדבריים-למחצה שבאסיה המערבית ובצפון אפריקה. ציורים אחדים כאלה כבר נמצאו בנגב על-ידי אלט ועל-ידי פראנק בערבה¹²), וכן ע"י סאוויניאק וד"ר בנאות המדבר קדש-ברנע¹³). פרופ' אולברייט כבר זיהה ציורים בסגנון זה שנמצאו בסיני כבני התקופה הרומית¹⁴), וגם בקילוא קביעתו הכללית של רוטרט מתאשרת על-ידי העדויות החדשות שנתגלו כאן¹⁵). כנגד זה הצייעו חוקרים אחרים הצעות אחרות ביחס לזמנו והיו גם חוקרים שהביעו השערה רחוקה, שסגנון זה שייך לתקופה הפרהיסטורית¹⁶). אין צריך לומר, שאין שום יסוד להשערה זו, והתגליות החדשות בנגב מוכיחות זאת בבירור. יש מקום להנחה שבמסופוטמיה בא סגנון זה קצת קודם לכן, כנראה כבר במאה הרביעית לפסה"ב¹⁷).

לשלב זה שייכים כנראה גם ציורים אחדים הדומים בטבעם לנוכרים לעיל אלא שהם עשויים בטכניקה אחרת, במין שיטה פואנטיליסטית, שבה ניכרת כל נקישה ונקישה שהקישו בסלע, והחורטים שקדו שיהא ריחוק מסויים בין הנקישות, ולפיכך עיטור הציורים איננו חד. בתוך הציורים האלה בא גם תיאור של ג'ירף, חייה שאין לה קיום באקלים של הנגב, וייתכן שהצייר שאב את הנושא ממקור אחר או שראה חייה זו בארץ אחרת (ציור 6). שיטת חריתה פואנטיליסטית זו ידועה יפה מערב הדרומית¹⁸).

קצתם של הציורים והכתובות משלב זה שתיארנו מכוסים בציורים העשויים בסגנון שונה כלשהו (V), הנראים בכל מקום כמאוחרים יותר גם לפי הפאטינה שלהם. בשלב זה נמשכה המסורת הנבטית והתמודית, אבל נוספו עליה שיטות חדשות, וגם נתרבו הנושאים והצורות, וכנגד זה נעלמו הכתובות. שלב זה עיקר חידושו בכך, שציירו את השטח בקווי היקף. במקום הקו האחד שציינו בו גוף של חייה בשלב הקודם, בא עכשיו תכופות קו כפול או קו שאיננו מציין את השטח אלא מגדיר אותו (ציור 7). עם זה אנו מוצאים שוב בשלב זה עיבוד של שטחים, בעיקר בחלקים מסויימים של גוף החיות. אף מפתיעה הדינאמיות של הציור בשלב

11) P. Graziosi, *op. cit.*

12) Alt, *Aus der Araba*, ZDPV 58 (1935), pp. 73-74, Taf. 2 A, 4 A, B

13) Savignac-De Vaux, *Nouvelles Recherches dans la région de Cades*. RB 1938, pp. 89-100.

14) Albright, *BASOR* 109 (1948), p. 12 ff.

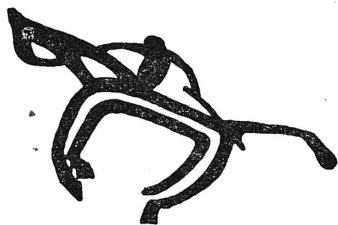
15) Rhotert, *op. cit.* p. 185, ff.

S. Pozeworski, *Fraehistorische Felsenzeichnungen*: 16) השווה למשל: *gen aus Vorderasien. Archiv Orientalni VII* (1935), p. 9 ff.

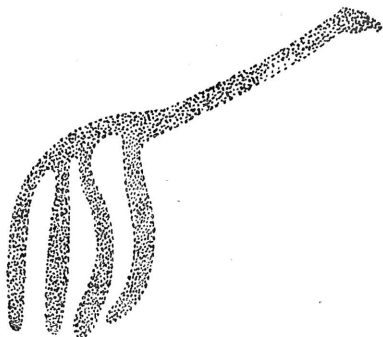
17) F. von Luschan, *Zeitschrift fuer Ethnologie* LIV, 1922, p. 183 ff.

18) Caton-Thompson, *op. cit.* pl. LXX.

זה. הולכת ופוחתת כמות היעלים, ושאר חיות הבר, וכנגד זה מתרבים הגמלים, הסוסים, ופעמים הרבה מצוירים גם רוכבים על שתי החיות הללו. וכן נפוצים בשלב זה מחזות של דירקרב, ותיאורי לוחמים וחיילים, לבושי שמלות קצרות והם מחזיקים

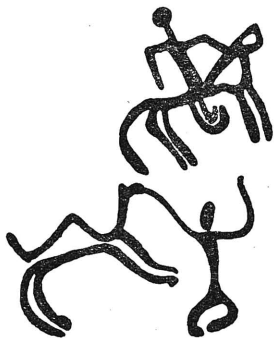


ציור 7



ציור 6

בידם השמאלית מגן, ובידם הימנית כידון או חנית (ציור 8). אף נמצאו ציורים של קשתים, מחזות של מרוץ רוכבים על סוסים ועוד (ציור 9). כאן וכאן אנו מוצאים עוד את ציורי היעלים הסכימתיים, אבל התמונה הכללית העולה מן הציורים של שלב זה היא של תנועה מרובה ושל חיים מגוונים ומלאים הרפתקאות חדשות, כגון קרב, צבא, וכו'; והוא חילוף מובהק לסטאטיות הסכימתית של השלב הקודם. יתר על כן, פעמים הרבה אנו מוצאים בציורים של השלב החדש מילוי של שטח, בעיקר



ציור 9

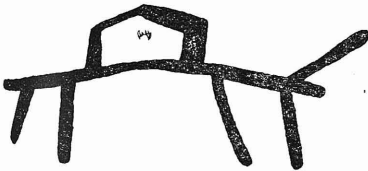


ציור 8

נדבשות הגמלים. בדרך כלל יש בשלב זה נטייה חדשה לריאליסמוס, וכל זה מראה שחל כאן שינוי מסויים בערכים האמנותיים. שלב זה משקף תקופה של ריבוי צבא באזור, ופעילות רבה של שיירות גמלים הבאות בציורים הרבה. כאמור הציורים של שלב זה פעמים הם מכסים כתובות וציורים שקדמו להם, נבטיים ותמודיים. אף נמצאו

כמה כתובות וציורים מן התקופה הערבית הקדומה, המכסים את הציורים של שלב זה. ומכאן ברור, שגם תחום הסגנון הזה הוא פרק הזמן שבין הכתובות התחתונות לבין הכתובות שמעליו, היינו בתקופה הרומית המאוחרת ובתקופה הביזאנטית. נראה שגדרי הזמן של שלב זה הם מן המאה השלישית עד המאה השביעית לסה"נ.
ראוי לציין, שגם רוטרט הבחין בקילוא ביחס הכרונולוגי הנכון של שלושת השלבים שתוארו לאחורונה, אלא שחוסר עדות אפיגראפית מנעה ממנו לקבוע גדרים כרונולוגיים מסוימים לשלבים אלה, ואינו אלא מציין שהם קודמים לכיבוש המוסלמי¹⁸).

עם הכתובות הערביות הקדומות שוב בא שינוי באופי הציורים, החוזרים ונוטים אל הסכימטיות (סגנון VI). ויש משום עניין בדבר, שכנגד ההיגיון שבסכימטיותאציה הנבטית והתמודית, שמודגשים בה דברים אופייניים מסוימים — כגון הקרניים בציורי היעלים — בשלב החדש הפרטים הנראים לנו כאופייניים, כגון הקרניים, דווקא חסרים, ובמקום זה שכיחות השלמות דמיוניות של קווים, שעל הרוב אין בהן שום חיקוי לטבע. נראה כאילו האמן נוטה לטשטש את האופייני ולהפוך נושאים שבמציאות לקישוטים אורנאמנטליים. דרך־משל, שתי הרגלים הקדמיות או האחוריות של החיות חוברו לעתים זו לזו בצורת עין. אחד הציורים האופייניים ביותר לשלב זה הוא כעין התנוונות של ציור הרוכב מן השלב הקודם, ובו נראה האדם כעין צוואר שני של החייה, הצומח מאמצע גופו, והאדם וצוואר הסוס מצטרפים לצורה גיאומטרית־סמלית המושלמת על־ידי קו אופקי, שנועד לתאר, כנראה, את ידי הרוכב (ציור 10). ציור אחר אופייני לשלב זה מתאר כנראה גמל. לדבשת צורה מרובעת, והגוף מוארך באופן בלתי־פרופורציונאלי ובלתי רגולארי. מתחתיו ארבעה קווים המסמלים את הרגלים. פעמים נוסף לסכימה זו עוד קו אלכסוני קטן, באחד הקצוות, והוא מסמל את הצוואר (ציור 11). ציורים



ציור 11



ציור 10

מסוג זה נמצאו גם בקילוא, ורוטרט הבחין בהם שהם מאוחרים בזמנם משאר הציורים שמצא, אלא שגם כאן לא היה בידו לקבוע גדרים כרונולוגיים מדויקים מחמת חוסר חומר אפיגראפי. עם זה באים כאן ציורים גיאומטריים פשוטים ובלתי רגולאריים, בצורת מרובע, משולש, קבוצת משבצות וכיו"ב.

במשך הזמן הולכים ונעלמים גם הציורים והתיאורים הסכימטיים והמנוונים

19) Rhotert, op. cit. p. 185 ff.

האחרונים (סגנון VII). באלף השנים האחרונות היו הבדוים חורתים באותן אבנים את סמלי השבטים שלהם, היינו את ה"וסס", שמשמשים חומר חשוב לחקר נדודיהם של שבטי המדבר, ולקביעת מקום מוצאם²⁰). גם סימנים אלה, שמניינם מגיע למאות, נאספו על-ידי המחבר (לוח י"ב, 2). מקורם באלפביתות של שפות שמיות שונות. קצתם נשתמרו בצורתם המקורית, וקצתם נשתבשו. האותיות דדגיות ומעוגניות, ופעמים לחיאניות, תמודיות, צפאיות, ארמיות או נבטיות. ויש שהסמלים הם חיקוי להירוגליפים מצריים. ברי, שעובדה זו לבדה יש בה כדי רמז לאיזור מוצאם של השבטים השונים. אפשר הדין עם פאלמר, שסימנים אלה היו לפנים האות הראשונה של שם השבט שהם מסמלים אותו²¹). לדוגמה הוא מביא את ערב-ענזה וה"וסס" שלו: מכל מקום היום הבדוים אינם מכירים בעובדה זו, ואינם יודעים אלא דבר זה בלבד, שסמל השבט שלהם הוא "אל-באב" [] "אל-עין" ⊙ "אדאבוס" † וכיו"ב.

סוג שני של ציורים שנחרתו על-ידי הבדוים במשך האלף האחרון הם קבוצות של קווים ישרים או מעוגלים מחוברים יחד, שהן קומפוזיציות מופשטות, דומות לרשתות. בציורים אלה קשה לגלות את הנושא או כל היגיון אחר לסכימטיזאציה גיאומטרית. על-פירוב ציורים אלה מעוטרים בקו מסכם, הסוגר אותם.

לפי דברי הבדוים המקומיים, ציורי הסלע החדשים לסוגיהם, הם יצירות של רועים, שבשעות הארוכות של המרעה הם מפיקים את חושם האמיתי בחריתת ציורים אלה או בנגינה בחליל פרימיטיבי שהם מכינים לעצמם.



ציור 13
כלב לפי סגנון III (?)



ציור 12
רקדנית לפי סגנון III (?)

הכתובות החרותות בלשונות שונות, תוכנן לרוב שמות אנשים. ובצדם המלה "שלם" ומלות-ברכה מקובלות אחרות, ורק בכתובות מן התקופה הערבית הקדומה מוצאים אנו לעתים פסוקים מן הקוראן. נראה, שאף הן נחרתו בעיקר, כדי לקצר את

20) H. Field, Camel Brands and Graffiti from Iraq, Syria, Jordan, Iran and Arabia. *Suppl. to the JAOS*, 15 (1952), p. 26 ff.

21) Palmer, *Desert of Exodus*, Cambridge, 1871, II, p. 355.